

משותפת או מפורקת?

הגשם שאחרי הרע"מ

משה ברקאי

בתוך הסאגה הגדולה של ליל ההצבעה על ניסיון הנפל של דחיית אישור תקציב המדינה לשבועיים נוספים, מה שבלט יותר מכל עד לרגע שלפני האחרון היה דווקא היעדרותם של ארבעת חברי סיעת רע"מ מההצבעה הדרמטית, בראשות יושב הראש שלהם חה"כ מנסור עבאס. רבות דובר בתקופה האחרונה על שיתוף הפעולה ההולך ונרקם בין ראש הממשלה נתניהו לבין חברו החדש עבאס, וההיעדרות הרועמת הייתה אולי רגע השיא שמסמל את טיב הקשרים ביניהם.

אילו עבאס וחבריו היו מגיעים למליאה ומצביעים כנגד ההצעה האמורה, הרי שהדרמה הייתה נחסכת ונאום הפיליבסטר המעניין והמר כשר לא היה בא כלל לעולם, שכן היה רוב מוחץ כנגד ההצעה ושלישיית מורדי "כחול לבן" לא היו צריכים לבלות שעות ארוכות ומשמימות בחניון הכנסת החשוך.

אך עבאס וחבריו עשו "ויברח", והוכיחו את מה שכבר היה ברור לכולם, על התיאום המושלם שיש להם עם ראש הממשלה. השאלה הגדולה היא, כעת לאחר הפיזור הסופי של הכנסת וההליכה לבחירות מאולצות, האם מנסור עבאס יצליח לקצור את הפירות של מהלכיו המפתיעים מהתקופה האחרונה? והאם בכלל יש עוד סיכוי להמשך דרכה של "הרשימה המשותפת", או שהמחלוקת הרבות יכריחו את הצדדים לבצע פרידה כואבת.

בינתיים חה"כ עבאס גזר על עצמו שתיקה מפוארת וכך גם הורה לחבריו לתנועה. כנראה שגם הוא מבין שבתקופה רגישה זו עדיף קודם למצות את המהלכים ואח"כ לצאת בהצהרות לתקשורת ולא להיפך, וזה עוד משהו שנראה שהפוליטיקאי המשופשף הצליח ללמוד בתקופה האחרונה. גם חבריו להנהגת המשותפת לא מנדבים יותר מדי מילים מלבד זה שכולם סמוכים ובטוחים שהמשותפת תמשיך להתמודד במתכור נתה הנוכחית.

רופא השיניים שהפך למנהיג

מה באמת הלך הרוח בתוך החברה הערבית בעקבות המהלכים החדשים והמעניינים של עבאס? האם המגזר הערבי שותף לדעתו כי הגיעה העת לשינוי כיוון בכל הקשור להכרה וליחסים בין השלטונות הישראליים לחברה הערבית? "כדי להבין את ההתנהלות של מנסור עבאס צריך ללמוד תחילה את הרקע האישי והפוליטי שלו", אומר ל"יחד נאמן" ד"ר דוד קורן מומחה לאסלאם ועמית מחקר במכון ירושלים לאסטרטגיה וביטחון.

"עבאס, רופא שיניים במקצועו, כיהן בעברו כיו"ר תא הסטודנטים הערבים באוניברסיטה העברית בירושלים, ומשמש כנציג הפלג הדרומי של התנועה האסלאמית בישראל. הדעות שהוא מציג כמובן אינן מקובלות על יתר חבריו להנהגת המשותפת, אך זה נראה שבפועל זה פחות מטריד אותו".

"התנועה האסלאמית הוקמה בישראל ב־1971, אך רק בעקבות הסכם אוסלו וההתנגדות אליו התפצלה התנועה לשני פלגים: הצפוני הקיצוני יותר בהנהגת השייח' ראאד סאלח, מתנגד בולט של מדינת ישראל, והפלג הדרומי שנוקט כיום בקו מתון יותר בהנהגתו של השייח' חמאד אבו דעבאס. חה"כ עבאס משמש גם כסגנו של אבו דעבאס בראשות התנועה, בבחירות של 1996 החליטו בפלג הדרומי להתמודד לראשונה לכנסת, מה שהפך את הפילוג בין הפלגים לחרף ובוטה הרבה יותר".

"הבסיס של התנועה האסלאמית היה תמיד

צילום: פלאש 90 |

■ ההיעדרות של חברי רע"מ מההצבעה על פיזור הכנסת הייתה רגע השיא בקשרים הגלויים והחשאיים של יו"ר רע"מ מנסור עבאס עם ראש הממשלה בנימין נתניהו, מה שמאיים כמובן על המשך דרכה של הרשימה המשותפת בבחירות הקרובות ■ מה הרקע להתנהגות הפוליטית המרתקת של עבאס? האם יש לו תמיכה בקרב ערביי ישראל? ■ ובאשר לרשימה הערבית המתפרקת: האם בעקבות כך הוא ייאלץ להתמודד בנפרד מיתר חבריו? ■ התזמורת החדשה: הטנור נתניהו ועבאס האם יש סיכוי לראות את עבאס כשר בממשלת נתניהו הבאה? ■

"ההבדל הוא שמנסור עבאס התחיל לעשות את זה בגלוי בלי להסתיר את כוונותיו. מבחינתו הוא לא נתון בתוך הצבת שעודה וטיבי כפו על עצמם להיות ממוקדים בבעיה הפלשתינית, והוא אינו מסכים לכך. ניתן לומר שהסכמי השלום האחרונים עם מדינות ערב גם מגיעים מאותו שורש של לדאוג קודם כל לחיים עצמם ובמטרות לטווח ארוך לא לשכוח את הבעיה הפלשתינית, רק שהיא לא תעכב את ההישגים בטווח המיידי".

האם יש קשר לגישה הדתית של התנועה האסלאמית?

ד"ר קורן: "ככלל בראיה של שנים אחורנית, ממשלות הימין פעלו למען ערביי ישראל הרבה יותר מהממשלות שבראשות השמאל, אולי מכיוון שהם השכילו להפריד בין העניין הפוליטי לבין הדאגה לתושבים. זו עובדה שמעטים חלוקים עליה. זה גם מה שמאפשר בכלל למנסור עבאס וחבריו לעשות עסקים עם נתניהו, למרות שעבאס מקפיד להדגיש שהוא לא עושה אתו עסקים אלא דואג אך ורק לרווחת הציבור הערבי, והצבעה כנגד פיזור הכנסת בעיניו היא לטובת הציבור הערבי שאינו מעוניין ללכת שוב לבחירות ולהפסיד את ההתקדמות שכן ישנה בדברים הנוגעים אליו".

"אך מעבר לכך חשוב להבין שרע"מ מוצאת את עצמה בנקודות רבות מזדהה עם העמדות השמרניות והערכיות שהן יותר נחלת גוש הימין והדתי בישראל. למרות שמבחינה לאומית מזהים תמיד את הח"כים הערביים כחלק מהשמאל, אבל מהרבה בחינות אחרות ניתן למצוא קווי דמיון דווקא עם הימין, אם זה החיבור למסורת ושמירה על ערכי המשפחה ועוד, מה שיכול לעשות את החיבור הזה יותר טבעי כמה שהוא נראה על פניו הזוי כרגע".

אלו הישגים עבאס יכול להצביע בינתיים בזכות הקו שהוא נוקט?

ד"ר קורן: "עבאס בעצמו, מעבר לכך שהוא מוכר בחברה הערבית כפותר סכסוכים וכמגשר במחלוקות רבות בתוך המגזר, הצליח בשנתיים האחרונות מאז שנכנס לכנסת לדאוג לתקציבים עבור החברה הערבית. תוכנית החומש למגזר המשיכה ויש לו חלק בלתי מבוטל בכך. בנוסף בתקופת כהונתו של סמוטריץ' כשר התחבורה הוא יצר אתו שיתוף פעולה בסלילת כבישים ושיפור תשתיות".

"העובדה הזו לכשעצמה מעצימה את עומק חילוקי הדעות בתוך המשותפת, שכן סמוטריץ' כנציג הקיצוני ביותר מהצד הימני של המפה הפוליטית נחשב לסדין אדום אצל טיבי ועודה".
איך התגובות ברחוב הערבי בעקבות השינויים האלו?

ד"ר קורן: "ניתן לזהות כעס גדול בתוך המגזר הערבי על המנהיגים הוותיקים שלהם שלראייתם פחות מתמקדים בהם. האלימות והפשיעה בתוך המגזר מטרידים מאוד את הציבור שם. למרות שעיקר הביקורת מופנית כלפי המשטרה, אך אי אפשר להתעלם מהביקורת כלפי הח"כים הערב-ים".

"מצד שני עדיין חה"כ אחמד טיבי נחשב למנהיג הכי פופולרי בקרב ערביי ישראל, כי הוא מחובר חזק לשטח ולא היסס גם לצאת נגד האלימות ונגד הירי בחתונות. גם בתקופת הקורונה הוא היה הראשון שקרא לעצור לגמרי את החתונות במגזר. גם איימן עודה זוכה לאהדה רבה, אבל יש תחושה שאי אפשר לזלזל בה והיא מתחילה לחלחל הרבה מעבר לציבור, שעצם העובדה שהח"כים בוחרים להישאר רחוקים ממקבלי ההחלטות ואפילו משולחן הממשלה הם מפספסים המון, מה שבסופו של דבר פוגע בציבור שלהם".

עתיד הרשימה המשותפת

הדיבורים האלו מובילים כמובן למערכת הבחירות הקרובה. הגשת הרשימות תהיה בעוד מעט יותר מחודש ועיני כולם נשואות למנהיגי הרשימה - האם יצליחו לשים את המשקעים בצד ולהתמודד ברשימה משותפת. ד"ר קורן סבור שבסופו של דבר כולם שם מבינים שכוחם באחדותם ובאמצעות אחדות הם משיגים הרבה יותר קולות.

ברור שעבאס באמצעות הכוח שקיבל לאחרור נה והאהדה שהצליח לצבור יכול לאיים עליהם. גם הם מזוהים נכון את הכוח שלו ואת האפשרות שלו ללכת לבחירות לבד ולהביא הישג מכובד שיפגע בהם. אולי זה גם יסייע לו להכניס יותר אנשים מרע"מ למקומות ריאליים, אבל חשוב להבין כי עדיין מנסור עבאס מתהלך על חבל מאוד דק ונזהר שלא לקרוע את החבל האחרון מול שותפיו. הוא לא ידבר כנגד אבו מאזן או על דברים שיותר מדי חשובים לערבים, וברור שבתקופת הבחירות הוא יירגע יותר עם הדיבורים שלו, וכמובן שבחודש הקרוב יהיו על כך המון דיבורים וכנראה זו הסיבה שהוא סרב להתראיין לכתבה זו ולשתיקה התקשורתית שהוא גזר על עצמו בימים האחרונים.

השאלה היותר גדולה היא מה יקרה לאחר הבחירות. ד"ר קורן סבור שאם יציעו לעבאס להצטרף כשר לענייני ערבים הוא לא ידחה את ההצעה על הסף. הבעיה היותר גדולה זה כמובן המחסום בציבור היהודי. יש פתגם בערבית שאומר שאם יש קיר איתן כדאי לעמוד לידו. חה"כ עבאס מקיים את הפתגם במלואו כרגע, והשאלה הגדולה מה יקרה בעוד 90 יום. מה שבטוח שהמילה האחרונה עדיין לא נאמרה ולהתראות בסיבוב הבא.